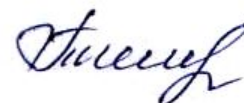

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ДНІПРОПЕТРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ

ХУТОРЯНСЬКА ТЕТЯНА ВАЛЕРІЇВНА

УДК 342.95

**АДМІНІСТРАТИВНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ
ЗА ПРАВОПОРУШЕННЯ, ЩО ПОСЯГАЮТЬ
НА НОРМАЛЬНИЙ РОЗВИТОК ДИТИНИ**

12.00.07 – адміністративне право і процес;
фінансове право; інформаційне право

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Вищому навчальному закладі «Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна».

Науковий керівник –

кандидат юридичних наук, доцент

Дрозд Олексій Юрійович,

Національна академія внутрішніх справ,

доцент кафедри адміністративної діяльності.

Офіційні опоненти:

доктор юридичних наук, професор

Клюєв Олександр Миколайович,

ПВНЗ «Міжнародний університет бізнесу і права»,

проректор з наукової роботи;

кандидат юридичних наук, доцент

Христинченко Надія Петрівна,

Інститут права ім. князя Володимира Великого

Міжрегіональної академії управління персоналом,

завідувач кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства.

Захист відбудеться 29 жовтня 2015 р. об 11-00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 08.727.02 Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ за адресою: 49005, м. Дніпропетровськ, просп. Гагаріна, 26.

З дисертацією можна ознайомитись у науковій бібліотеці Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ (м. Дніпропетровськ, просп. Гагаріна, 26).

Автореферат розісланий 25 вересня 2015 р.

**Учений секретар
спеціалізованої вченої ради**

В. С. Березняк

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Однією із основних функцій будь-якої цивілізованої держави є багаторівневий правовий, соціальний, економічний та інший захист прав і законних інтересів людини і громадянина за допомогою передбачених чинним законодавством юридичних засобів, провідне місце серед яких належить адміністративно-правовим. Загально визнаним є той факт, що серед всіх верств населення саме діти є найменш захищеними в соціальному та юридичному плані, адже вони внаслідок своєї фізичної і розумової незрілості потребують спеціальної охорони. Тому особлива увага в Україні приділяється питанням забезпечення нормального розвитку такої категорії осіб, як діти, профілактики та боротьби з відповідними правопорушеннями щодо них.

У зв'язку із зазначеним прийнято ряд законодавчих актів, насамперед закони України «Про охорону дитинства» від 26 квітня 2001 р. № 2402-III, «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей» від 24 січня 1995 № 20/95-ВР, в яких задекларовано спрямування діяльності органів публічної влади, а також різних інститутів громадянського суспільства на охорону дитинства у нашій державі як стратегічного загальнонаціонального пріоритету. Крім того, пропагується дотримання засад державної політики у сфері забезпечення реалізації прав дитини на життя, охорону здоров'я, освіту, соціальний захист та всебічний розвиток.

Незважаючи на значні зусилля держави у захисті прав і законних інтересів неповнолітніх осіб, які реалізовані у тому числі у значному масиві різноманітних цільових програмах дій та підтримки, соціальних стратегіях, реалії сьогодення засвідчують негативну динаміку вчинення проступків, що посягають на нормальний розвиток дитини. Офіційні дані Державної служби статистики України вказують на те, що за 2014 рік до адміністративної відповідальності за вчинення правопорушень, передбачених ст. 173-2 КУпАП, притягнуто 95854 особи, а також винесено офіційні застереження про неприпустимість вчинення насильства у сім'ї 79120 особам. Серед загальної кількості осіб, які зазнали насильства у сім'ї, понад 30 % є неповнолітніми.

Виявляється все більше фактів безпритульності та вживання спиртних напоїв неповнолітніми особами, а також невиконання чи неналежного виконання батьківських обов'язків щодо їхнього навчання та виховання. Зокрема, за 2014 рік до адміністративної відповідальності за вчинення проступків, передбачених ст. 180 КУпАП, притягнуто 2237 осіб, ст. 180-1 КУпАП – 405 осіб, ст. 184 КУпАП – 31573 особи. Таким чином, простежується тенденція до поступового зниження ефективності від застосування державно-правового примусу, у тому числі адміністративних стягнень у сфері забезпечення нормального розвитку дитини.

Водночас доводиться констатувати, що компетентні органи публічної влади, насамперед ОВС та служби у справах дітей, покликані захищати права і законні інтереси неповнолітніх осіб, не реалізують повною мірою покладені на них обов'язки, зокрема щодо запобігання та протидії проступкам, які

посягають на нормальний розвиток дитини. Отже, зазначене свідчить про доцільність вдосконалення інституту адміністративної відповідальності за правопорушення, що посягають на нормальний розвиток дитини, з метою підвищення рівня захищеності останньої у нашій державі.

Підґрунтям дисертації стали праці вітчизняних та зарубіжних науковців, серед яких: В. Б. Авер'янов, О. М. Бандурка, Ж. Бержере, Ю. П. Битяк, А. Ф. Гаджихмедов, В. М. Гарущак, С. С. Гнатюк, А. М. Грищук, Д. В. Зеркалов, О. М. Ключев, Л. В. Коваль, О. В. Ковальова, Т. О. Коломоєць, В. К. Колпаков, О. В. Кузьменко, К. Б. Левченко, Д. М. Лук'янець, О. В. Максименко, В. О. Морозова, В. О. Продаєвич, П. М. Рабінович, А. М. Рябов, М. М. Тищенко, Н. П. Христинченко та інші науковці.

Разом з тим, незважаючи на низку сформульованих важливих положень у працях названих вчених, аспекти притягнення до адміністративної відповідальності за правопорушення, що посягають на нормальний розвиток дитини, розглянуто фрагментарно, вони потребують комплексного монографічного дослідження. Викладене зумовлює актуальність теми дисертації, її важливе теоретичне й практичне значення.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконана згідно з планом науково-дослідницької роботи кафедри конституційного, адміністративного та фінансового права Інституту права та суспільних відносин Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна» у межах загальноуніверситетської наукової теми «Адміністративно-правове регулювання суспільних відносин» (номер державної реєстрації 0107U008696). Тема дослідження відповідає перспективним напрямкам кандидатських та докторських дисертацій за юридичними спеціальностями, перелік яких затверджено рішенням Президії Національної академії правових наук України від 18 жовтня 2013 р. № 86/11.

Тему дисертації затверджено Вченою радою Вищого навчального закладу «Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна» 31 січня 2013 року (протокол № 5).

Мета і задачі дослідження. *Мета* дослідження полягає у визначенні механізму реалізації адміністративної відповідальності за правопорушення, що посягають на нормальний розвиток дитини, її прав і законних інтересів, а також виробленні пропозицій та рекомендацій щодо вдосконалення законодавства у цій сфері.

Для досягнення поставленої мети було сформульовано такі *задачі*:

- розкрити сутність нормального розвитку дитини як соціально-правового явища;
- надати авторське визначення поняття адміністративної відповідальності за правопорушення, що посягають на нормальний розвиток дитини;
- сформулювати авторське поняття та визначити види адміністративних правопорушень, що посягають на нормальний розвиток дитини;
- з'ясувати особливості юридичного складу адміністративних правопорушень, що посягають на нормальний розвиток дитини;

– розглянути процесуальний порядок здійснення проваджень у справах про адміністративні правопорушення, що посягають на нормальний розвиток дитини;

– з'ясувати повноту дотримання міжнародного законодавства щодо забезпечення прав і законних інтересів дитини у вітчизняних нормативно-правових актах;

– окреслити аспекти перейняття зарубіжного досвіду у сфері застосування адміністративної відповідальності за проступки, що посягають на нормальний розвиток дитини;

– запропонувати напрями удосконалення адміністративно-правового регулювання щодо притягнення до відповідальності за вчинення правопорушень, що посягають на нормальний розвиток дитини.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини у сфері забезпечення захисту прав і законних інтересів дитини.

Предметом дослідження є адміністративна відповідальність за правопорушення, що посягають на нормальний розвиток дитини.

Методи дослідження. Методологічне підґрунтя дисертації становить сукупність загальних і спеціальних методів наукового пізнання. У ході дослідження використано такі методи: *діалектичний метод* – для з'ясування науково-теоретичних і практичних засад реалізації адміністративної відповідальності за правопорушення, що посягають на нормальний розвиток дитини (розділи 1-3); *формально-юридичний метод* – для з'ясування змісту адміністративної відповідальності за правопорушення, що посягають на нормальний розвиток дитини (підрозділ 1.2); *історико-правовий метод* – для встановлення періодизації розвитку законодавства про адміністративну відповідальність за правопорушення, що посягають на нормальний розвиток дитини (підрозділ 1.3); *метод аналізу та синтезу* – для з'ясування видів і характеристики особливостей юридичного складу адміністративних правопорушень, що посягають на нормальний розвиток дитини (підрозділи 2.1, 2.2); *порівняльно-правовий* – для характеристики зарубіжного досвіду у сфері застосування адміністративної відповідальності за правопорушення, що посягають на нормальний розвиток дитини (підрозділ 3.2); *статистичний метод і соціологічний метод* – для аналізу та узагальнення результатів проведеного анкетування, а також емпіричних даних стосовно окремих питань забезпечення захисту нормального розвитку дитини (підрозділи 1.1, 2.1, 3.3). У процесі написання роботи використано й інші методи, які разом із вищенаведеними становлять теоретико-методологічні засади дослідження.

Нормативну основу дослідження становлять Конституція України, Кодекс України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП), Цивільний кодекс України, Кримінальний кодекс України, Сімейний кодекс України (далі – СК України), закони України, укази Президента України, постанови Кабінету Міністрів України, інші нормативно-правові акти щодо забезпечення прав і законних інтересів дитини, а також міжнародно-правові акти та законодавчі акти окремих зарубіжних країн, у тому числі Білорусі, Казахстану, Молдови, Росії.

Емпіричну базу дисертації становлять статистичні матеріали МВС України, Міністерства соціальної політики України; дані проведеного анкетування 307 респондентів, з яких: 92 – соціально-педагогічні працівники; 142 – працівники правоохоронних органів; 73 – працівники соціальних служб.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що за своїм змістом дисертаційна робота є одним із перших у сучасній вітчизняній адміністративно-правовій науці комплексним дослідженням адміністративної відповідальності за правопорушення, що посягають на нормальний розвиток дитини. У результаті проведеного дослідження сформульовано низку наукових положень та висновків, зокрема:

уперше:

- сформульовано авторське визначення поняття «адміністративна відповідальність за правопорушення, що посягають на нормальний розвиток дитини», під яким розуміється передбачена нормами адміністративного законодавства реакція держави в особі суддів місцевих загальних судів та адміністративних комісій при виконавчих комітетах місцевих рад на протиправні діяння батьків, посадових осіб (працівників) підприємств торгівлі або громадського харчування, громадян – суб'єктів підприємницької діяльності та інших осіб, які проявилися у вигляді незабезпечення належних умов проживання, навчання та виховання, а також недотримання правових вимог щодо заборони негативного впливу на фізичний та психологічний стан дитини, що передбачає накладення адміністративних стягнень, які тягнуть за собою несприятливі наслідки особистого або майнового характеру;

- аргументовано доцільність віднесення до адміністративних правопорушень, що посягають на нормальний розвиток дитини, юридичних складів проступків, передбачених ч. 2 ст. 156, ст. 180, ст. 180-1, ст. 184 КУпАП, які слід закріпити в окремій главі КУпАП «Адміністративні правопорушення, що посягають на нормальний розвиток дитини». Також запропоновано перелік нових складів проступків в аналізованій сфері, не передбачених чинним КУпАП;

- обґрунтовано доцільність прийняття і наведено постатейну структуру Закону України «Про забезпечення нормального розвитку дитини батьками та суб'єктами навчально-виховної роботи», реалізація якого певною мірою сприятиме профілактиці правопорушень у сфері забезпечення нормального розвитку дитини за рахунок законодавчої уніфікації вимог до батьків, педагогів, а також уповноважених посадових і службових осіб органів публічної влади щодо контролю за навчальними, виховними та іншими процесами всебічного розвитку неповнолітніх осіб;

удосконалено:

- визначення змісту адміністративно-правових засобів забезпечення нормального розвитку дитини як окресленої в адміністративному законодавстві системи юридичного інструментарію функціонального призначення, покликаною здійснювати регулятивний вплив на суспільні відносини у сфері захисту та охорони прав і законних інтересів дітей у процесі

їхньої життєдіяльності, соціалізації та всебічного розвитку;

– теоретичний зміст понять: «нормальний розвиток дитини», «адміністративні правопорушення, що посягають на нормальний розвиток дитини», «провадження у справах про адміністративні правопорушення, що посягають на нормальний розвиток дитини», «доведення неповнолітнього до стану сп'яніння», «невиконання батьками або особами, що їх замінюють, обов'язків щодо забезпечення нормального розвитку дитини»;

– форми контрольної діяльності служб у справах дітей, консульських установ за нормальним розвитком усиновлених дітей, а саме: запропоновано віднести до повноважень цих державних органів здійснення таких видів діяльності: перевірка двічі на рік стану здоров'я, фізичного та психічного стану, умов проживання, навчання та виховання дітей; десятиденний термін на прийняття рішення за фактами порушення прав і законних інтересів дітей; в обґрунтованих випадках слід ініціювати збір доказів вчинення усиновителями проступків, передбачених ст. 173-2 та ст. 184 КУпАП, з подальшим направленням до ОВС;

дістало подальшого розвитку:

– розкриття змісту категорії «невиконання батьками або особами, що їх замінюють, обов'язків щодо забезпечення нормального розвитку дитини» як систематичного порушення прав і законних інтересів дитини батьками або особами, які їх замінюють, що виявляється у недотриманні законодавчих положень щодо виховання, навчання та всебічного розвитку неповнолітньої особи, а також неналежного догляду, результатом чого стало вчинення дитиною правопорушень до досягнення нею 14-16-річного віку;

– форми профілактичної діяльності на міжвідомчому рівні компетентних органів публічної влади, зокрема ОВС, служб у справах дітей, щодо запобігання вчиненню адміністративних правопорушень, що посягають на нормальний розвиток дитини, які запропоновано поділити на три групи заходів: а) консультативні заходи; б) інформаційно-роз'яснювальні заходи; в) заходи, пов'язанні з проведенням міжвідомчих цільових рейдів;

– напрями вдосконалення законодавства щодо адміністративно-правових засобів забезпечення нормального розвитку дитини шляхом прийняття нових нормативно-правових актів, зокрема: постанов Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку взаємодії суб'єктів соціальної роботи із сім'ями, у яких не забезпечується належне виконання обов'язків щодо навчання і виховання дітей» та «Про затвердження Положення про адміністративні комісії при виконавчих комітетах сільських, селищних, міських рад», а також внесення змін і доповнень до КУпАП, СК України, законів України «Про охорону дитинства», «Про соціальні послуги», «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб», «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію».

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що викладені в дисертації положення, висновки та пропозиції можуть бути використані у:

– науково-дослідній роботі: для подальшого здійснення наукових розробок, присвячених підставам притягнення до адміністративної відповідальності за правопорушення, що посягають на нормальний розвиток дитини (акти впровадження Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна» та Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ від 13.05.2015);

– правотворчості: для підготовки нормативно-правових актів, спрямованих на вдосконалення процедури притягнення до адміністративної відповідальності за правопорушення, що посягають на нормальний розвиток дитини (довідка Інституту законодавства Верховної Ради України про впровадження результатів дисертаційного дослідження у законотворчу діяльність № 22/113-1-15 від 5.03.2015);

– правозастосуванні: для вдосконалення практики застосування норм чинного законодавства щодо притягнення до відповідальності за правопорушення, що посягають на нормальний розвиток дитини (акти впровадження ВКМСД ГУМВС України в Запорізькій області від 20.04.2015 та СКМСД УМВС України в Хмельницькій області від 22.04.2015);

– навчальному процесі: для проведення занять із навчальних дисциплін «Адміністративне право», «Адміністративна відповідальність» та підготовки відповідної навчально-методичної літератури (акти впровадження Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна» та Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ від 5.05.2015).

Апробація результатів дисертації. Основні положення дисертаційного дослідження обговорювалися на кафедрі конституційного, адміністративного та фінансового права Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна», де була виконана дисертація, а також були оприлюднені на науково-практичних конференціях та круглому столі: «Публічне адміністрування в сфері внутрішніх справ» (Київ, 2014), «Держава і право в умовах глобалізації: реалії та перспективи» (Дніпропетровськ, 2015); «Право, суспільство і держава: форми взаємодії» (Київ, 2015).

Публікації. Основні результати дослідження викладено у дев'яти наукових працях, з яких п'ять статей опубліковано в наукових фахових виданнях України, одна стаття – в науковому фаховому виданні зарубіжних країн, та трьох тезах доповідей на науково-практичних конференціях та круглому столі.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, трьох розділів, що включають дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертації становить 197 сторінок, з яких 164 сторінки основного змісту. Список використаних джерел складається зі 152 найменувань і займає 17 сторінок, 8 додатків викладено на 16 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У вступі обґрунтовано актуальність теми дослідження; визначено зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами; вказано мету, задачі, об'єкт і предмет, методи дослідження; розкрито наукову новизну та практичне значення одержаних результатів; наведено дані щодо їх апробації й публікацій.

Розділ 1 «Охорона нормального розвитку дитини засобами адміністративного права» складається з трьох підрозділів, присвячених розкриттю сутності та особливостей нормального розвитку дитини, з'ясуванню поняття та змісту адміністративної відповідальності за правопорушення, що посягають на нормальний розвиток дитини, а також встановленню періодизації розвитку законодавства про адміністративну відповідальність за правопорушення у вказаній сфері.

У підрозділі 1.1 *«Нормальний розвиток дитини як об'єкт адміністративно-правового забезпечення»* досліджено зміст нормального розвитку дитини та визначено сутність правових засобів його забезпечення. З урахуванням аналізу науково-практичних джерел із різних галузей знань, а також позиції 61,9% опитаних респондентів робиться висновок, що нормальний розвиток дитини слід розрізняти як медико-соціальну та правову категорії. За першої точки зору, він передбачає рівень психологічного та фізичного розвитку дитини, що відповідає середнім показникам осіб такого самого віку, статі, закріпленим у відповідних нормативах.

Під правою категорією «нормальний розвиток дитини» запропоновано розуміти такий розвиток, за якого сукупність зовнішніх і внутрішніх факторів, зокрема умов проживання, навчання та виховання, обумовлює повагу до родини, суспільства та держави, недопущення зловживання своїми правами та обов'язками, недопущення вчинення протиправних діянь, що у кінцевому результаті забезпечить формування суспільно корисної моделі поведінки та правової культури дитини у дорослому віці.

Зауважено, що правові засоби забезпечення нормального розвитку дитини є закріпленою на законодавчому рівні системою юридичного інструментарію функціонального призначення, покликаною здійснювати регулятивний вплив на суспільні відносини у сфері захисту та охорони прав і законних інтересів дитини у процесі її життєдіяльності, соціалізації та всебічного розвитку.

У підрозділі 1.2 *«Місце адміністративної відповідальності в системі адміністративно-правових засобів забезпечення нормального розвитку дитини»* проаналізовано поняття та зміст адміністративної відповідальності за вчинення відповідної категорії проступків, окреслено її місце в системі адміністративно-правових засобів забезпечення нормального розвитку дитини.

Обґрунтовується, що до цих засобів належать, по-перше, адміністративно-правові норми, в яких закріплено засади здійснення захисту прав і законних інтересів дитини з боку держави, права й обов'язки фізичних і

юридичних осіб у вказаній сфері; по-друге, організаційно-практична діяльність уповноважених органів публічної влади, їхніх посадових і службових осіб у ході виконання своїх функціональних обов'язків; по-третє, адміністративна відповідальність за правопорушення, що посягають на нормальний розвиток дитини.

На підставі проведеного дослідження запропоновано авторське визначення адміністративної відповідальності за правопорушення, що посягають на нормальний розвиток дитини, а також наголошено, що у системі адміністративно-правових засобів забезпечення нормального розвитку дитини таку відповідальність слід розглядати як юридичну гарантію застосування заходів адміністративного примусу до винної особи з метою уможливлення невідворотності покарання за порушення охоронюваних державною прав і законних інтересів дитини, а також як один із основних засобів профілактики правопорушень, що посягають на нормальний розвиток дитини.

Підрозділ 1.3 «Генеza розвитку законодавства про адміністративну відповідальність за правопорушення, що посягають на нормальний розвиток дитини» присвячений аналізу процесу розвитку адміністративно-правового регулювання у сфері забезпечення прав та законних інтересів дитини на території нашої держави.

За результатами дослідження сукупності історичних фактів щодо вказаної проблематики автором констатовано, що до XVII ст. правова регламентація адміністративної відповідальності за вчинення правопорушення, що посягає на нормальний розвиток дитини, в Україні була відсутня. Дана ситуація обумовлена тогочасними традиціями виховання, які супроводжувалися частими побоями, батьківською байдужістю тощо.

З позитивними соціально-політичними змінами в Україні кінця XVIII – другої половини XIX ст. пов'язують показовий історичний проміжок розвитку нормативно-правового регулювання у сфері охорони та захисту дитинства. Кодифікація та систематизація цивільного і сімейного законодавства сприяли запровадженню положень щодо матеріального забезпечення та належних умов навчання, проживання і виховання неповнолітніх осіб.

Радянський період нашої держави ознаменувався стрімким розвитком адміністративного законодавства у сфері охорони та захисту дитинства, зокрема внесенням положень щодо адміністративної відповідальності за невиконання батьками обов'язків щодо виховання дітей, продаж спиртних напоїв, а також за доведення неповнолітнього до стану сп'яніння. Крім того, останніми роками до КУпАП внесено низку змін і доповнень щодо адміністративної відповідальності за вчинення насильства в сім'ї, а також за порушення порядку перебування дітей у розважальних закладах.

Зроблено висновок, що законодавство про адміністративну відповідальність за правопорушення, що посягають на нормальний розвиток дитини, пройшло тривалий етап становлення, зумовлюючись політичним і соціально-економічним положенням у державі, суспільним ставленням до неповнолітніх осіб, рівнем охорони прав і законних інтересів людини та

громадянина тощо. Відбулося поступове посилення ролі адміністративно-правових засобів у зазначених процесах, однак загальний стан захищеності дитини у нашій державі є відносно невисоким, що потребує подальшого розвитку відповідної нормативно-правової бази.

Розділ 2 «Адміністративно-правова характеристика правопорушень, що посягають на нормальний розвиток дитини, та відповідальність за їх скоєння» складається з трьох підрозділів, присвячених визначенню поняття та характеристиці юридичних складів адміністративних правопорушень, що посягають на нормальний розвиток дитини, а також окресленню повноважень органів публічної влади у провадженнях щодо вказаної категорії справ.

У підрозділі 2.1 *«Види та загальна характеристика правопорушень, що посягають на нормальний розвиток дитини»* досліджено питання щодо проступків, які посягають на нормальний розвиток дитини, передбачених ч. 2 ст. 156 КУпАП, ст. 173-2, 180, 180-1, 184 КУпАП.

З урахуванням наукових праць провідних зарубіжних і вітчизняних науковців, присвячених висвітленню загальних положень щодо поняття, змісту, ознак та особливостей адміністративних правопорушень, дисертант пропонує під проступками, що посягають на нормальний розвиток дитини, розуміти протиправну, винну, умисну дію чи бездіяльність батьків, посадових осіб (працівників) підприємств торгівлі або громадського харчування, громадян – суб'єктів підприємницької діяльності та інших осіб, яка посягає на права і законні інтереси дитини, зокрема у вигляді незабезпечення належних умов проживання, навчання, виховання, а також на її фізичний та психологічний стан, і за яку законом передбачено адміністративну відповідальність.

Розглядаючи вказані адміністративні правопорушення як проступки у сфері захисту прав і законних інтересів людини та громадянина, автор здійснив класифікацію охоронюваних прав неповнолітніх осіб з поділом на дві групи: а) загальні права – спільні з правами людини, за винятком окремих із них, якими дитина не може скористатися у силу свого віку; б) спеціальні права – притаманні більшою мірою неповнолітнім особам.

Зазначено, що правові дефініції щодо аналізованих правопорушень містяться в різних главах КУпАП, зокрема у ст. 156 глави 12 «Адміністративні правопорушення в галузі торгівлі, громадського харчування, сфері послуг, в галузі фінансів і підприємницькій діяльності», ст. 173-2, 180, 180-1, 184 глави 14 «Адміністративні правопорушення, що посягають на громадський порядок і громадську безпеку». Дисертант не погоджується з таким станом речей, аргументуючи, що у даному випадку основними об'єктами правоохорони визнаються правила торгівлі та громадський порядок, факультативними – права та законні інтереси неповнолітніх осіб.

У результаті запропоновано вказані склади проступків помістити в окрему главу «Адміністративні правопорушення, що посягають на нормальний розвиток дитини», що, на думку автора, сприятиме підвищенню рівня забезпечення захисту прав і законних інтересів дитини засобами адміністративного примусу. Підкреслено, що такі законодавчі зміни вважають

доречними 56 % проанкетованих фахівців, насамперед працівники правоохоронних органів і соціальних служб.

У підрозділі 2.2 «Юридичний склад адміністративних правопорушень, що посягають на нормальний розвиток дитини» з'ясовуються особливості кваліфікації адміністративних правопорушень, що посягають на нормальний розвиток дитини. Вказано, що основним об'єктом проступку, передбаченого ч. 2 ст. 156 КУпАП, є суспільні відносини у сфері охорони здоров'я дітей, додатковим – суспільні відносини, які виникають у зв'язку з торгівлею пивом, алкогольними, слабоалкогольними напоями і тютюновими виробами. Об'єктивну сторону цього проступку утворює порушення відповідним представником підприємства, організації сфери торгівлі або громадського харчування правил торгівлі алкогольними напоями і тютюновими виробами.

Окремо наголошено, що вчинення насильства у сім'ї є грубим порушенням прав і законних інтересів людини. Отже, об'єктом адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 173-2 КУпАП, визначено суспільні відносини у сфері захисту прав і законних інтересів, у тому числі дітей.

Об'єктивна сторона проступку виражається у формі агресії у межах однієї родини, у тому числі у формі фізичного, сексуального, психологічного чи економічного насильства щодо неповнолітньої особи. Згідно з чинним законодавством агресором визнаються виключно члени сім'ї, які мають прямий умисел при завданні фізичного, психологічного чи іншого болю жертві насильства.

Здійснюючи аналіз адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 180 КУпАП, автор акцентує, що основним об'єктом у даному випадку є суспільні відносини у сфері охорони здоров'я неповнолітніх осіб, а додатковим – суспільні відносини щодо забезпечення громадського порядку. Крім того, дисертант, розкриваючи зміст об'єктивної сторони цього проступку, аргументує, що доведення неповнолітнього до стану сп'яніння – це активні дії батьків дитини, осіб, які їх замінюють, або інших осіб, які полягають у заохоченні або спонуканні неповнолітнього до вживання алкогольних напоїв, психоактивних чи інших речовин, у результаті чого, під впливом такого вживання, у дитини настає стан сп'яніння з характерними ознаками.

Порушення порядку перебування дітей у закладах, у яких провадиться діяльність у сфері розваг, або закладах громадського харчування є одним із найновіших складів адміністративних правопорушень, який був закріплений в ст. 180-1 КУпАП. Зазначено, що до об'єкта цього проступку слід віднести суспільні відносини щодо забезпечення всебічного розвитку дитини, оскільки неповнолітня особа, яка ігнорує навчання, вживає спиртні напої, поступово переймає суспільно шкідливу модель поведінки у дорослому віці.

У зв'язку із тим, що у чинному законодавстві відсутня дефініція «невиконання батьками або особами, що їх замінюють, обов'язків щодо забезпечення нормального розвитку дитини», яка утворює об'єктивну сторону проступку, передбаченого ст. 184 КУпАП, дисертант визначає її як

систематичне порушення прав і законних інтересів дитини батьками або особами, що їх замінюють, що виявляється у недотриманні законодавчих положень щодо виховання, навчання та всебічного розвитку неповнолітньої особи, а також неналежному догляді, результатом чого стало вчинення дитиною правопорушень до досягнення нею 14-16-річного віку.

У підрозділі 2.3 «Повноваження органів публічної влади в провадженнях у справах про адміністративні правопорушення, що посягають на нормальний розвиток дитини» акцентовано на компетенції суб'єктів, які мають право розглядати справи про адміністративні правопорушення, що посягають на нормальний розвиток дитини: адміністративні комісії при виконавчих комітетах сільських, селищних та міських рад; виконавчі комітети сільських, селищних, міських рад; судді районних, районних у місті, міських чи міськрайонних судів.

Із процесуальної точки зору охарактеризовано стадії розгляду справ про адміністративні правопорушення, що посягають на нормальний розвиток дитини, вказаними суб'єктами публічної влади: підготовчий етап, етап розгляду справи, етап ухвалення рішення. Зроблено висновок, що в цілому процедура розгляду суддями районних, районних у місті, міських чи міськрайонних судів вказаної категорії проваджень значною мірою подібна до вирішення адміністративно-деліктних справ адміністративними комісіями виконавчих комітетів сільських, селищних, міських рад. Разом із тим наголошено й на окремих суттєвих відмінностях, зокрема на наділенні суддів правом стягнення з правопорушника судового збору, здійсненні розгляду справ щодо вчинення насильства у сім'ї протягом однієї доби, накладенні адміністративних стягнень у вигляді громадських робіт та адміністративного арешту, оскарженні до відповідного апеляційного суду через місцевий суд, який виніс постанову у справі про адміністративне правопорушення.

Дисертантом запропоновано авторське визначення поняття «провадження у справах про адміністративні правопорушення, що посягають на нормальний розвиток дитини». Також проаналізовано положення чинного законодавства та низки наукових праць у вказаній сфері, що дозволило виокремити спеціальні ознаки таких проваджень: а) здійснюються виключно у зв'язку із вчиненням проступків, передбачених ч. 2 ст. 156 КУпАП, ст. 173-2, 180, 180-1, 184 КУпАП; б) чітко визначено перелік суб'єктів, стосовно яких здійснюються провадження: батьки дитини, особи, які їх замінюють, інші члени сім'ї; працівники підприємств торгівлі або громадського харчування; посадові особи підприємств, установ, організацій, громадяни – власники підприємств чи уповноважені ними особи, громадяни – суб'єкти підприємницької діяльності; особи, які вчинили доведення неповнолітнього до стану сп'яніння; в) процесуальний порядок здійснення проваджень врегульований КУпАП та Положенням про адміністративні комісії Української РСР; г) результатом проваджень є реалізація заходів адміністративної відповідальності у вигляді накладення стягнень, передбачених КУпАП, у тому числі громадські роботи, адміністративний арешт, штраф.

Розділ 3 «Напрями реформування інституту адміністративної відповідальності за правопорушення, що посягають на нормальний розвиток дитини» складається з трьох підрозділів та присвячений визначенню шляхів удосконалення адміністративно-правового регулювання відповідальності за правопорушення, що посягають на нормальний розвиток дитини.

У підрозділі 3.1 «Міжнародні стандарти забезпечення прав та законних інтересів дитини та їх імплементація в національне законодавство» проаналізовано основні міжнародно-правові акти у сфері захисту прав, свобод і законних інтересів дитини з метою виявлення неузгоджень їхніх положень з нормами чинного вітчизняного законодавства.

Дисертантом наголошено, що серед базових демократичних цінностей чільне місце посідає захист прав, свобод та законних інтересів дитини. Кожна держава – учасниця ООН, у тому числі й Україна, взяла на себе зобов'язання перед світовою спільнотою запроваджувати ефективні правові, економічні та інші механізми їхньої реалізації.

За результатами дослідження зроблено висновок, що значною мірою законодавство України відповідає загальноприйнятим у всіх цивілізованих країнах вимогам у зазначеній сфері. У той же час виявлено факти неузгодженості імплементації окремих міжнародних положень до правової системи нашої держави, у зв'язку із чим запропоновано окремі шляхи усунення таких прогалин, зокрема КУпАП слід доповнити ст. 185-13 «Порушення порядку і строків здійснення соціальної роботи, надання соціальних послуг»; ст. 211 СК України – викласти у новій редакції, змінивши окремі вимоги до усиновлювачів; до ч. 3, 7, 8 Закону України «Про охорону дитинства» внести доповнення – «діти, які є громадянами України»; доповнити ч. 2 ст. 1 Закону України «Про соціальні послуги» пунктом «перебування у зоні воєнного конфлікту сімей з дітьми»; внести зміни до п. 3 ст. 7 Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб», включивши до переліку осіб «сім'ї з дітьми, які перебувають у зоні воєнного конфлікту»; у п. 5 ч. 1 ст. 23 «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» змінити вимоги щодо утримання дитини-інваліда.

Підрозділ 3.2 «Зарубіжний досвід застосування адміністративної відповідальності за правопорушення, що посягають на нормальний розвиток дитини» присвячений аналізу нормативно-правових актів окремих зарубіжних країн щодо адміністративно-правового регулювання забезпечення захисту прав і законних інтересів дитини для запозичення позитивного досвіду у цій галузі.

Дисертантом вказано, що правове регулювання адміністративної відповідальності за проступки, які посягають на нормальний розвиток дитини, у більшості країн подібне до чинного вітчизняного законодавства. Найбільш поширеним є покарання винних осіб за вчинення таких проступків: невиконання батьками обов'язків щодо виховання дітей; порушення правил торгівлі алкогольними напоями і тютюновими виробами; вчинення насильства в сім'ї; доведення неповнолітнього до стану сп'яніння; порушення порядку перебування дітей у розважальних закладах.

Водночас наголошено на окремих правових нормах зарубіжних країн, імплементація яких до вітчизняного законодавства позитивно відіб'ється на охороні та захисті дитинства. Зокрема, йдеться про передбачення у чинному КУпАП нових юридичних складів правопорушень, а саме: обмеження дитини в її правах і законних інтересах, необхідних для всебічного розвитку; здійснення посадовою особою органу публічної влади дій, спрямованих на укриття неповнолітнього від передачі на виховання в сім'ю, під опіку; продаж неповнолітнім предметів і матеріалів еротичного змісту; поширення серед дітей інформаційної продукції, що завдає шкоди їхньому здоров'ю чи розвитку, та ін.

У підрозділі 3.3 «Основні напрями підвищення ефективності діяльності органів публічної влади щодо попередження правопорушень, які посягають на нормальний розвиток дитини» запропоновано шляхи вдосконалення адміністративно-правового регулювання захисту прав і законних інтересів дитини, а також відповідні зміни і доповнення до чинного законодавства щодо профілактики аналізованої категорії проступків, у тому числі засобами адміністративної відповідальності.

З урахуванням думки 79,5% опитаних респондентів дисертантом підсумовується, що значна кількість випадків вчинення проступків, які посягають на нормальний розвиток дитини, напряму пов'язана з неналежним виконанням батьками та іншими суб'єктами навчально-виховної роботи своїх обов'язків, передбачених законодавством. Запропоновано прийняття Закону України «Про забезпечення нормального розвитку дитини батьками та суб'єктами навчально-виховної роботи» з метою посилення відповідальності батьків, педагогів, а також уповноважених посадових і службових осіб органів публічної влади за навчання і виховання дітей на засадах гуманізму, поваги до загальнолюдських цінностей, а також посилення захисту прав і законних інтересів дітей. Структура цього нормативно-правового акта має такий вигляд: Розділ 1 «Загальні положення»; Розділ 2 «Права та обов'язки батьків щодо забезпечення нормального розвитку дитини»; Розділ 3 «Обов'язки педагогів, органів публічної влади, установ та інших організацій, які регулюють питання, пов'язані із забезпеченням нормального розвитку дитини»; Розділ 4 «Профілактичні заходи та відповідальність за невиконання обов'язків із забезпечення нормального розвитку дитини».

За результатами аналізу низки нормативно-правових актів щодо діяльності уповноважених органів публічної влади із забезпечення прав і законних інтересів дитини зроблено висновок, що ці органи мають посилити реалізацію своєї компетенції за рахунок тіснішої співпраці як між собою, так і з кожним членом підопічної сім'ї. Запропоновано напрями такої діяльності у вигляді консультативних та інформаційно-роз'яснювальних заходів, а також здійснення міжвідомчих цільових рейдів. Крім того, окремо наголошено на доцільності затвердження Порядку взаємодії суб'єктів соціальної роботи із сім'ями, у яких не забезпечується належне виконання обов'язків із навчання і виховання дітей для підвищення ефективності профілактичних заходів.

Зауважено, що опитані респонденти (60,9%) роботу адміністративних комісій при виконавчих комітетах сільських, селищних, міських рад вважають незадовільною та формальною, а законодавство про їхню діяльність – занадто застарілим. Отже, дисертантом запропоновано затвердити нове Положення про адміністративні комісії при виконавчих комітетах сільських, селищних, міських рад, де окремий розділ присвятити питанням профілактики адміністративних правопорушень, зокрема тих, які посягають на нормальний розвиток дитини.

Аналіз вітчизняного та зарубіжного законодавства дав можливість констатувати, що значну кількість юридичних складів проступків у вказаній сфері не передбачено нормами КУпАП. Отже, сьогодні захист прав і законних інтересів дитини засобами адміністративної відповідальності здійснюється на неналежному рівні. У зв'язку із цим дисертантом пропонується перелік таких правопорушень, які слід легітимізувати через прийняття Закону України «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення (щодо посилення захисту прав і законних інтересів дітей)» з переліком таких статей: «Продаж пива, алкогольних, слабоалкогольних напоїв і тютюнових виробів дітям»; «Втягнення неповнолітнього до вживання алкогольних напоїв і спиртовмісної продукції, психоактивних речовин або одурманюючих речовин»; «Невиконання батьками або особами, що їх замінюють, обов'язків щодо виховання дітей»; «Продаж неповнолітнім предметів і матеріалів еротичного змісту»; «Порушення порядку перебування дітей у закладах, у яких провадиться діяльність у сфері розваг, або закладах громадського харчування»; «Перешкоджання здійсненню права на виховання і навчання дітей»; «Неповідомлення про існування небезпеки для життя або здоров'я дитини»; «Порушення законодавства про захист дітей від інформації, яка може зашкодити здоров'ю та (або) нормальному розвитку».

ВИСНОВКИ

У дисертації наведено теоретичне узагальнення та нове вирішення наукового завдання щодо визначення і вдосконалення механізму реалізації адміністративної відповідальності за правопорушення, що посягають на нормальний розвиток дитини. За результатами дисертаційного дослідження сформульовано низку висновків, пропозицій і рекомендацій, спрямованих на досягнення поставленої мети. До основних з них можна віднести такі.

1. Розкрито сутність нормального розвитку дитини як соціально-правового явища. Нормальним розвитком дитини, з одного боку, слід вважати такий рівень психологічного та фізичного розвитку дитини, що відповідає середнім чи вищим показникам осіб такого самого віку, статі, закріпленим у відповідних міжнародних нормативах; з іншого боку – рівень, за якого сукупність зовнішніх і внутрішніх факторів, зокрема умов проживання, навчання та виховання, обумовлює повагу до родини, суспільства та держави, недопущення зловживання своїми правами та обов'язками, недопущення

вчинення протиправних діянь, що у кінцевому результаті забезпечить формування суспільно корисної моделі поведінки та правової культури дитини у дорослому віці.

2. Надано авторське визначення поняття «адміністративна відповідальність за правопорушення, що посягають на нормальний розвиток дитини» як передбаченої нормами адміністративного законодавства реакції суддів місцевих судів та адміністративних комісій при виконавчих комітетах місцевих рад на протиправні діяння батьків, посадових осіб (працівників) підприємств торгівлі або громадського харчування, громадян – суб'єктів підприємницької діяльності та інших осіб, які проявилися у вигляді незабезпечення належних умов проживання, навчання та виховання, а також недотримання правових вимог щодо заборони негативного впливу на фізичний та психологічний стан дитини, що передбачає накладення адміністративних стягнень, які тягнуть за собою несприятливі наслідки особистого або майнового характеру. Таким чином, адміністративній відповідальності відводиться роль юридичної гарантії застосування заходів адміністративного примусу до винної особи з метою уможливлення невідворотності покарання за порушення охоронюваних державною прав і законних інтересів дитини, а також як одного із основних засобів попередження вказаних правопорушень.

3. Сформульовано авторське визначення поняття «адміністративні правопорушення, що посягають на нормальний розвиток дитини», під яким запропоновано розуміти протиправні, винні, умисні дії чи бездіяльність батьків, посадових осіб (працівників) підприємств торгівлі або громадського харчування, громадян – суб'єктів підприємницької діяльності та інших осіб, які посягають на права і законні інтереси дитини, зокрема у вигляді незабезпечення належних умов проживання, навчання, виховання, а також на її фізичний та психологічний стан, і за які законом передбачено адміністративну відповідальність. До видів вказаних проступків віднесено юридичні склади, передбачені ч. 2 ст. 156, ст. 173-2, ст. 180, ст. 180-1, ст. 184 КУпАП. Здійснено їхню класифікацію за такими ознаками: а) посягають на фізичний та психологічний стан дитини (ч. 2 ст. 156, ст. 173-2, 180 КУпАП); б) посягають на всебічний розвиток дитини (ст. 180-1, 184 КУпАП).

4. З'ясовано особливості юридичного складу адміністративних правопорушень, що посягають на нормальний розвиток дитини. Так, основним об'єктом правопорушень, що посягають на нормальний розвиток дитини, є суспільні відносини у сфері забезпечення прав і законних інтересів, а також фізичного, психологічного здоров'я і всебічного розвитку дитини. Об'єктивна сторона проступків виражається у діях чи бездіяльності винної особи, результатом яких є суспільно шкідливі наслідки у вигляді незабезпечення чи неналежного забезпечення нормального розвитку дитини. До суб'єктів адміністративних правопорушень, що посягають на нормальний розвиток дитини, відносяться окремі групи осіб, серед яких особливе місце посідають батьки дитини й інші члени сім'ї. Суб'єктивна сторона проступків виражається як у прямому чи непрямому умислі, так і з необережності.

5. Розглянуто процесуальний порядок здійснення проваджень у справах про адміністративні правопорушення, що посягають на нормальний розвиток дитини. Зазначені провадження охарактеризовано як врегульований нормами адміністративно-процесуального права порядок розгляду і вирішення суддями місцевих судів або адміністративними комісіями при виконавчих комітетах місцевих рад індивідуально-конкретних справ про адміністративні правопорушення, передбачені ч. 2 ст. 156, ст. 173-2, 180, 180-1, 184 КУпАП, а також застосування до правопорушника адміністративних стягнень, передбачених КУпАП, у тому числі громадських робіт, адміністративного арешту і штрафу.

6. З'ясовано повноту дотримання міжнародного законодавства щодо забезпечення прав і законних інтересів дитини у вітчизняних нормативно-правових актах. У результаті зроблено висновок, що сьогодні окремі положення міжнародного законодавства імплементовані в Україні неналежним чином, зумовлюючи внесення змін і доповнень до чинних вітчизняних нормативно-правових актів, зокрема до КУпАП, СК України, законів України «Про охорону дитинства», «Про соціальні послуги», «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» та ін.

7. Окреслено аспекти перейняття зарубіжного досвіду у сфері застосування адміністративної відповідальності за проступки, що посягають на нормальний розвиток дитини. Так, з урахуванням позитивного зарубіжного досвіду до КУпАП можуть бути включені нові положення щодо притягнення винної особи до адміністративної відповідальності за: обмеження дитини в окремих її правах і законних інтересах, необхідних для всебічного розвитку; продаж неповнолітнім предметів і матеріалів еротичного змісту; поширення серед дітей інформаційної продукції, що завдає шкоди їхньому здоров'ю чи розвитку; неповідомлення посадовими та іншими особами органам опіки і піклування відомостей про порушення прав і законних інтересів дитини.

8. Запропоновано напрями удосконалення адміністративно-правового регулювання щодо притягнення до відповідальності за вчинення правопорушень, що посягають на нормальний розвиток дитини. Зокрема, з метою підвищення ефективності попереджувальних заходів щодо правопорушень, що посягають на нормальний розвиток дитини, слід прийняти Закон України «Про забезпечення нормального розвитку дитини батьками та суб'єктами навчально-виховної роботи». Крім того, прийняттям Закону України «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення (щодо посилення захисту прав і законних інтересів дітей)» необхідно юридичні склади правопорушень, які посягають на нормальний розвиток дитини, помістити в окрему главу КУпАП «Адміністративні правопорушення, що посягають на нормальний розвиток дитини».

У ході профілактики правопорушень, що посягають на нормальний розвиток дитини, компетентні органи публічної влади мають здійснювати свою практичну діяльність у вигляді трьох груп заходів: а) консультативні; б) інформаційно-роз'яснювальні; в) міжвідомчі цільові рейди. Нагальним

питанням є також оптимізація механізму реагування служб у справі дітей та уповноважених осіб консульських установ за кордоном на порушення прав і законних інтересів усиновлених дітей шляхом внесення змін і доповнень до ч. 1, 2 п. 104, ч. 1, 2 п. 105, ч. 2, 6, 7, 8 п. 109 Порядку провадження діяльності з усиновлення та здійснення нагляду за дотриманням прав усиновлених дітей.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ АВТОРОМ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Хуторянська Т. В. Характеристика адміністративного проступку, передбаченого ст. 184 КУпАП / Т. В. Хуторянська // Митна справа. – 2013. – Спецвипуск № 2. – С. 421-424.

2. Хуторянська Т. В. Адміністративно-правові засади попередження насильства в сім'ї щодо дитини / Т. В. Хуторянська // Південноукраїнський правничий правопис. – 2014. – № 3. – С. 105-108.

3. Хуторянська Т. В. Загальна характеристика юридичного складу адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 173-2 КУпАП / Т. В. Хуторянська // Актуальні проблеми держави і права. – 2014. – № 73. – С. 91-96.

4. Хуторянська Т. В. Повноваження органів публічної влади в провадженнях у справах про адміністративні правопорушення, що посягають на нормальний розвиток дитини / Т. В. Хуторянська // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. – 2014. – Вип. 12. – Т. 1. – С. 219-222.

5. Хуторянська Т. В. Періодизація розвитку адміністративної відповідальності за правопорушення у сфері охорони та захисту дитини в Україні / Т. В. Хуторянська // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2015. – Вип. 1. – Том. 3. – С. 138-143.

6. Хуторянська Т. Зарубіжний досвід запобігання правопорушенням, що посягають на нормальний розвиток дитини / Т. Хуторянська // EUROPEAN POLITICAL AND LAW DISCOURSE. – 2015. – Volume 2. – Issue 1. – S. 69-71.

7. Хуторянська Т. В. Адміністративно-правові заходи щодо недопущення жорсткого поводження з дитиною / Т. В. Хуторянська // Публічне адміністрування в сфері внутрішніх справ : матеріали круглого столу (м. Київ, 14 трав. 2014 р.). – К. : Нац. акад. внутр. справ, 2014. – С. 368-371.

8. Хуторянська Т. В. Поняття та зміст адміністративної відповідальності за правопорушення, що посягають на нормальний розвиток дитини / Т. В. Хуторянська // Держава і право в умовах глобалізації: реалії та перспективи : матеріали міжнар. наук.-практ. конференції (м. Дніпропетровськ, 6-7 лют. 2015 р.). – Дніпропетровськ : Правовий світ, 2015. – С. 64-67.

9. Хуторянська Т. В. Щодо визначення юридичного складу адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 173-2 КУпАП / Т. В. Хуторянська // Право, суспільство і держава: форми взаємодії : матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 16-17 січ. 2015 р.). – К. : Центр правових наукових досліджень, 2015. – С. 68-72.

АНОТАЦІЯ

Хуторянська Т. В. Адміністративна відповідальність за правопорушення, що посягають на нормальний розвиток дитини. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. – Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ. – Дніпропетровськ, 2015.

Дисертацію присвячено аналізу теоретичних, науково-практичних і законодавчих засад адміністративної відповідальності за правопорушення, що посягають на нормальний розвиток дитини, періодизації, міжнародним стандартам і законодавчому досвіду окремих зарубіжних країн з питань її практичної реалізації.

У роботі охарактеризовано адміністративно-правові засоби забезпечення нормального розвитку дитини, зокрема адміністративну відповідальність за вчинення відповідних проступків, та здійснено періодизацію розвитку законодавства щодо неї. Проаналізовано юридичні склади адміністративних правопорушень, що посягають на нормальний розвиток дитини, а також повноваження органів публічної влади в провадженнях у вказаній категорії справ. Сформульовано конкретні пропозиції щодо вдосконалення основних напрямів підвищення ефективності діяльності органів публічної влади щодо попередження правопорушень, які посягають на нормальний розвиток дитини.

Ключові слова: адміністративна відповідальність, адміністративні правопорушення, адміністративно-правові засоби, нормальний розвиток дитини, права і законні інтереси дитини.

АННОТАЦИЯ

Хуторянская Т. В. Административная ответственность за правонарушения, посягающие на нормальное развитие ребенка. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.07 – административное право и процесс; финансовое право; информационное право. – Днепропетровский государственный университет внутренних дел. – Днепропетровск, 2015.

В работе осуществлена общая характеристика и определены основные административно-правовые средства обеспечения нормального развития ребенка, под которыми предлагается понимать закрепленную в административном законодательстве систему юридического инструментария функционального назначения, призванного осуществлять регулятивное воздействие на общественные отношения в сфере защиты и охраны прав и законных интересов детей в процессе их жизнедеятельности, социализации и всестороннего развития. К системе этих средств отнесены: административно-правовые нормы, в которых закреплены принципы осуществления защиты прав

и законных интересов ребенка со стороны государства, а также субъективные права и юридические обязанности физических лиц, предприятий, учреждений и организаций в указанной сфере; деятельность компетентных органов публичной власти, их должностных и служебных лиц в ходе обеспечения нормального развития ребенка; административная ответственность за правонарушения, посягающие на нормальное развитие ребенка.

На основании проведенного исследования предложено авторское определение понятия «административная ответственность за правонарушения, посягающие на нормальное развитие ребенка» как предусмотренная нормами административного законодательства реакция компетентных органов публичной власти на противоправные действия родителей или других лиц, которые проявились в виде необеспечения надлежащих условий жизнедеятельности, обучения, воспитания, всестороннего развития, а также несоблюдение правовых требований о запрете негативного воздействия на физическое и психологическое состояние ребенка, что предусматривает наложение административных взысканий, которые влекут за собой неблагоприятные последствия имущественного и иного характера, с целью профилактики подобных проступков и восстановления нарушенных прав и законных интересов ребенка. Кроме того, приведена периодизация развития законодательства об административной ответственности за указанную категорию правонарушений.

К проступкам, посягающим на нормальное развитие ребенка, отнесено нарушение правил торговли пивом, алкогольными, слабоалкогольными напитками и табачными изделиями (ч. 2 ст. 156 КУоАП); совершение насилия в семье, невыполнение защитного предписания или непрохождение коррекционной программы (ст. 173-2 КУоАП); доведение несовершеннолетнего до состояния опьянения (ст. 180 КУоАП); нарушение порядка пребывания детей в заведениях, в которых осуществляется деятельность в сфере развлечений, или заведениях общественного питания (ст. 180-1 КУоАП); невыполнение родителями или лицами, их заменяющими, обязанностей по воспитанию детей (ст. 184 КУоАП), на основании чего последние в целом охарактеризованы как противоправные, виновные, умышленные действия или бездействие родителей или других физических или юридических лиц (служебных или должностных лиц), посягающие на права и законные интересы ребенка, в частности на стандартные условия обеспечения жизнедеятельности, обучения, воспитания, всестороннее развитие, а также на его физическое и психологическое состояние, и за которые законом предусмотрена административная ответственность.

Рассмотрены полномочия органов публичной власти в процессах по делам об административных правонарушениях, посягающих на нормальное развитие ребенка. Их особенность состоит в том, что такие производства предусматривают урегулированный нормами административно-процессуального права порядок рассмотрения и решения компетентными органами публичной власти, их должностными и служебными лицами индивидуально-конкретных дел об административных правонарушениях, предусмотренных ч. 2 ст. 156, ст. 173-2, 180, 180-1, 184 КУоАП, а также

применение к правонарушителю административных взысканий.

Проанализированы международные стандарты обеспечения прав и законных интересов ребенка и их имплементация в национальное законодательство, а также зарубежный опыт применения административной ответственности за правонарушения, посягающие на нормальное развитие ребенка. На основании этого аргументирована целесообразность предусмотрения в действующем КУоАП ограничения ребенка в его правах и законных интересах, необходимых для всестороннего развития, продажи несовершеннолетним предметов и материалов эротического содержания, распространения среди детей информационной продукции, причиняющей вред их здоровью или развитию, как проступков в сфере защиты и охраны детства.

С целью систематизации юридических составов административных правонарушений, посягающих на нормальное развитие ребенка, предложено внести изменения в КУоАП путем принятия отдельного нормативно-правового акта, в котором следует учесть соответствующие выводы по результатам диссертационного исследования. Кроме того, определены другие практические и законодательные направления повышения эффективности деятельности органов публичной власти по предупреждению правонарушений, посягающих на нормальное развитие ребенка.

Ключевые слова: административная ответственность, административные правонарушения, административно-правовые средства, нормальное развитие ребенка, права и законные интересы ребенка.

SUMMARY

Khutoryans'ka T. V. Administrative responsibility for offenses that infringe normal development of the child. – *The manuscript.*

The thesis is for candidate degree of legal sciences in the branch 12.00.07 – Administrative Law and Procedure; Financial Law; Informational Law. – The Dnipropetrovs'k State University of Internal Affairs. – Dnipropetrovsk, 2015.

The thesis deals with the analysis of theoretical, scientific and practical and legislative foundations of administrative responsibility for violations that infringe normal development of the child, periodization, international standards and legislative experience of separate foreign countries on issues of its practical implementation.

This work characterizes the administrative and legal means to ensure normal development of the child, particularly administrative responsibility for committing relevant misdemeanors and makes legislation's development periodization. Legal compositions of administrative violations encroaching the normal development of the child and the powers of public authorities in the proceedings of such category of cases were analyzed. Concrete proposals on basic directions of efficiency improvement of public authorities activity on preventing violations infringing normal development of the child have been formulated.

Keywords: administrative responsibility, administrative violations, administrative and legal means, normal development of the child, child's rights and lawful interests.